

Sárospataki KRÓNIKA

XI. évfolyam

3. szám

1979. március

A szabadság zászlói alatt ... *(Helyi hagyományaink és a fin)*

Évfordulók küszöbén állunk: ismét március 15. március 21 és április 4 nagy napja közeleg. E tavaszi dátumok: a haza és a haladás történelmének mérföldkövei.

Ünnepekre készülünk. Az 1848-49-es magyar forradalom és szabadságharc rászolgált valamennyiünk tiszteletére. Az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság is kivívta őszinte nagybecsülésünket... Nem is szólva az 1945-ös felszabadulásról, mely „annyi balszerencse közt, oly sok viaszly után” új korszakot nyitott országunk és népünk életében.

Az évfordulók és ünnepek szinte csábítanak az emlékezésre; a **forradalmi ifjúsági napok** keretei között pedig megelevenedik előttünk a múlt.

1848. március 15-én — kokárdát viselve és nemzetiszínű zászlót bontva — felkelt Pest ifjúságának színe-java; megkezdődött a „revolúció”. A reformvárás ideje lejárt; a polgári átalakulás és a nemzeti függetlenség ügye tetteket kívánt. Munkások, parasztok, értelmiségiek mozdultak meg országszerte: a feudalizmus eltörlése és a Habsburg-hatalom korlátozása milliók vágya volt...

Mikor jogos és igazságos törekvéseink veszélybe kerültek, Kossuth, az egykori pataki diák vezetésével a szabadságharcot is vállalta a magyar nép.

Vállalta a fegyverbíró pataki diákság is. Igaz, a fiatalok eleinte csak tüntettek, leverték a postahivatalról a kétfejű sást, pontokba fog-

lalták követeléseiket. Idők múltán azonban nemzetőrséget szerveztek. Az ifjúság — Pálkövi Antal és Csoma Mihály kollégiumi tanár vezetésével — katonai kiképzésben is részesült. Végül a legrátermettebb tizen- és huszonevesek — a miskolcikkal együtt — bevonultak kijelölt állomáshelyükre, Kassára; ott megalapították a legendás hírű kassai vörössipkás zászlóaljat. Az „alapító tagok” Damjanich János parancsnoksága alatt váltak újoncokból harcedzett honvédekké: a III. hadtest 2. dandárának egyik egységeként szolgáltak. Vitézségüket megmutatták a délvidéki harcokban; 1849-ben kitűntek a dicsőséges tavaszi hadjárat ütközeteiben is. Szolnok, Isaszeg, Hatvan, Vác, Komárom, Nagysalló csatateret tanúsítják bátorságukat; a budai vár ostromakor is dacoltak minden veszéllyel...

A szabadságharc bukása után a katonaviselt pataki diákok visszaszivárogtak az Alma Materba; bár ekkor — hazafias szelleme miatt — maga az iskola is szorongatott helyzetbe került, sorsközösséget vállalt diákjaival. Az önkényuralom idején sem szolgáltatta ki „kedves fiait” az osztrák kopóknak; a szabadság és függetlenség eszméje menedéket talált az ódon falak között. A kiegyezés és a dualizmus sem csökkentette a Habsburg-ellenes érzelmeket; az itteniek az emigráns Kossuth állásfoglalásaira jobban figyeltek, mint a behódolt kormánypártok nyilatkozataira...

Az I. világháborúban való részvételt sok pataki diák mégsem kerülhette el; az imperializmus nemzeti ügynek játszotta ki azt, ami csak a

császárok, a királyok és az uralkodó osztályok érdeke volt. De a háború borzalmai meggyőzték az ágyútölteléknek szánt embereket, hogy az esztelen öldöklés nem szünteti meg a gazdasági, társadalmi és politikai bajokat, a nemzeti sérelmeket. Ezért mikor vereségünk az I. világháborúban nyilvánvalóvá vált, Magyarország becsületes lakosai felismerték a rendszerváltoztatás szükségességét: a nép ellen elkövetett bűnökre forradalommal válaszoltak. 1918 őszén a polgári demokratikus forradalom elsöpörte a monarchiát, a Habsburg-befolyást; a fiatal köztársaság nagy reményekkel nézett a jövőbe. De a fiatal köztársaság osztálykorlátai és a nemzetközi viszonyok olyanok voltak, hogy az állami vezetés nem tudott teljesen hű maradni eredeti céljaihoz. A demokratikus átalakulás néhány hónap alatt megtorpant: a szocialista forradalomba való átmenet, a tanácsköztársaság, a proletárdiktatúra megteremtése korparancs lett.

A korparancsnak Sárospatakon sokan igyekeztek megfelelni. 60 évvel ezelőtt a nemzeti tanács helyébe a munkástanács lépett; a városban Rédei Jenő népbiztos szerzett érvényt az új hatalomnak. Március 23-án minden helybeli közalkalmazott — a kollégium tanárait sem kivéve — felesküdt a Tanácsköztársaságra. (Emiatt az ellenforradalom hatalomra jutása után az iskola igazgatóját és három tanárát elbocsátották állásból.)

A sárospatakiaktól nem volt idegen a gazdasági kizsákmányolás megszüntetésének, a társadalmi igazságosság érvényesítésének, a politikai jogegyenlőség megvalósításának, a közoktatás átszervezésének gondolata. Ezért a szocialista forradalom vívmányait a lakosság örömmel üdvözölte.

Mikor a forradalmi vívmányokat az antant-hatalmak és ellenforradalmi csatlósai — a burzsoá cseh és a királyi román csapatok — fenyegették, jónéhány fiatal és felnőtt pataki a lelkesítő vörös zászlók alatt vett részt a honvéd harcokban.

60 évvel ezelőtt azonban — a hősiesség ellenére — csak 133 napig tudott fenn-

maradni a Tanácsköztársaság. Sorsát a külső túlerő és a belső egyenetlenség pecsételte meg. A Horthy-korszak — különösen a Szovjetunió megszületése után — mégsem tudott szabadulni a „kommunizmus kísérteté”-től; a tanácsköztársaság emléke itthon is élt és hatott...

Mikor hazánkat a hitleri Németország oldalán belerántották a II. világháborúba, a magyar kommunisták számára nem volt kétséges: a fasizmus a vesztébe rohan. Bizonyosak voltak abban, hogy a Szovjetunió szétrombolja a támadók verhetetlenségének legendáját. Tudták, hogy a Vörös Hadseregben óriási energiák rejlenek... Ám a hazai kommunisták számára az sem volt kétséges, hogy a Vörös Hadsereg nem bosszúálló, hanem felszabadító hadsereg. Bizonyosak voltak abban, hogy a szovjet katonáktól csak a háborús bűnösöknek, az ellenségeskedőknek van félnivalójuk. Tudták, hogy a dolgozó magyar néppel szemben az első szocialista állam polgárai nem érznek haragot...

Valóban, mikor a Vörös Hadsereg 1944 őszén hazánk területére lépett, a nép segítőkét ismert meg a szovjet harcosokban: felszabadítóként viselkedtek. A Vörös Hadsereg kötelékében átállt magyar katonák, egykori pataki diákok is voltak... Sárospatak hamarabb szabadult fel, mint az ország: 1944. december 16-án. Az első városparancsnok Jegorov kapitány lett. A lakosság felélegzett, örült. A patakiak öröme azonban csak akkor lett teljes, mikor 1945. április 4-én az egész országban elhallgattak a fegyverek.

Ennek 34 éve. Amit akkor érzett, látott, tapasztalt a háborúban megtépzott népünk, számunkra már az is történelem. De a fin segít közel hozni a mi nemzedékünkhöz is a történelmet. Így értjük meg, hogy 1848, 1919 és 1945 nem egymástól elszigetelt dátumok; ezeknek az évszámoknak a pusztá kimondása is három olyan küzdelmet idéz fel bennünk, melyeket elődeink a hazáért, a haladásért, a magyar nép felemelkedéséért vívtak a szabadság hol nemzetiszínű, hol vörös zászlói alatt.

CSIZMADIA ZSOLT II. E

Alma Mater

JÁTSSZUNK EGYÜTT!

Egy formabontó nap iskolánkban

1979. február 24-én érdekes események elé nézett a Rákóczi Gimnázium tanári kara és tanulóifjúsága. Plakátok adták tudtul: önkormányzati nap, tanár-diák kosárlabda-mérkőzés, tanár-diák műsoros

vetélkedő és iskolából lesz.

Osztálytársaimmal csak találgatni tudtuk, hogy mit várhatunk ettől a szombattól... A szokásos hírforrásaink elapadtak: a tájékozott diákok a lényeges kérdésekről hallgattak,

a szereplő tanároktól és diákoktól nem szivárogtak ki hírek. Így kíváncsiságunkat csak a jelzett időpontban sikerült kielégíteni...

Az események reggel az önkormányzat életbe lépésével kezdődtek.

Az órákat vállalkozó szellemű diákok tartották (az illetékes tanárok jelenlétében). Az iskola rendjére és felelősségére választott „bizalmiak” ügyeltek (a tanári „árnyékkormány” támogatásával). Az óráközi szünetekben a házi stúdió által közvetített modern zene töltötte be és üritette ki a tantermeket (rendkívül gyors távozásra készítve érzékeny fülű tanárainkat).

Délben egy kis ebédszünetet tartottunk: háromnegyed kettőre azonban megszálltuk a belső tornatermet. Akiknek a padokon nem jutott hely, azok közül egyesek az ajtóban szorongtak; mások a bordásfalakon emelkedtek a körülmények színvonalára. A levegő a drukerek feszültségétől szinte vibrált...

Az izgalom a tetőfokára hágott, amikor harsány kiáltások, vérforraló fűttségű kísérletben — a bíró vezetésével — bevonultak a kosárlabda-csapatok...

A Műke (Műkedvelő tanárok gyülekezete) Szűcs Mihály, Bolvári Péter, Búzasi József, Fazekas György, Kelsánszky György és Elek István összeállításban lépett pályára. A Rákóczi Dinamó együttese — mondván, itt a farsang — ötletes jelmezben, talán század eleji tornaruhában állt ki. Az együttes tagjai között üdvözölhettük iskolánk kosárlabdacsapatának kegyeltjeit: Farkoscsapó Konarik Pétert (IV. B), Kékszakállú Szinyei Jánost (III. F), Mohamed Tenkei Alit (III. B), Szent Demblovsky Gábrist (IV. F), Szerb-Horváth I. Lászlót (III. F), Leskó Tibort (III. F) és Poremba Ferencet (IV. F).

A mérkőzésből alig egy fél perc telt el, amikor oktatóink-nevelőink megszerezték a vezetést. Csakhogy ennek nem sokáig örülhettek, mert a diákok — kemény küzdelemben — 29:25-re legyőzték a tanárokat.

Mikor véget ért a kosárlabdamerkőzés, hanyatt-homlok rohanunk a díszterembe: jó szórakozást ígért a tanár-diák „Ki mit tud?”

A rendezvény a „Játszunk együtt!” zenei szignáljával indult. Az ötletes-humoros prólógót — most nem kosarasként, hanem rikkancsként — Szinyei János harsogta a nagyerdemű közönség fülébe. Szinte az ő szájából vette ki a szót Sárosi István tanár úr, az összeállítás spiritus

rectora, hogy a tanár-diák viszony bonyolult rendszerében kijelölje ennek a műsoros „Ki mit tud?”-nak a helyét...

Ezután felgördült a függöny. Hangelatos színpadkép előtt — korhű jelmezben — több III. B-s diáklány társaságában — dr. Sós Istvánné Csokonai „Dorottya...-jának egy részletével mutatkozott be. A részlet — melyben Dorottya a pártában maradt nőket a férfiak ellen akarja vezetni — a tanárnőnek remek játék-lehetőséget adott; a közönség módfelett élvezte a Kati nénitől látott alakítást... Különösen azt a jelenetet, amelyben — az Opor képében délcégen megjelenő Dobay Béla tanár úr szavára — elpártoltak tőle a saját érdeküket néző „kisasszonyok”.

A Dorottya-részlet bemutatását egy konyhai produkció követte. Vörös József kollégiumi igazgató — a táplálkozástudományok magisztere — egy Elek Pista bácsi szakácskönyvből vett elektronikus receptet reklámozott. Csak úgy kopogtak a kis kukta, a II. D-s Boldog István által a fazékba dobott banándugók, elektródok, kondenzátorok — és a jó ég tudja, hogy még mik!

Mivel az elkészített étel elég nehéz „fogásnak” bizonyult, egyesek énekkel könnyítették magukon. Ezt tette pl. Sárosi István tanár úr, aki egy pataki öregdiák, Kiss József főmérnök hegedűkíséréssel természettudományos népdalgyűjtésükből adott ízelítőt.

Az „ad notam...” készült szövegek — a helyszíni kutatásokra támaszkodva — figyelembe vették a formálódó új ifjúsági közízlést. Erre — bizonyítékul — elég, ha idézek az elhangzott művek címjegyzékéből: Vessen fel a durranógáz, hogyha nem tudsz szeretni; Te átkozott keserűvíz, jaj de gyorsan elhagytál; Hidrátburokban jöttem a világra; Karbonéknál gyémántrács van, hogy oda ne krakkoljak. (Ezek a számok nemzeti dalkincsünk kemizálásakor melléktermékként jöttek a világra.) A többi szám (Gyalult tököt nem jó dombra ültetni; Elfonnyadt a szomszédasszony bibéje, bibéje; Repedjen meg a portokod, mert hűtlenül elhagytál; Rákapott a lóherére az a cudar Aranka) a biológia tudatformáló hatásának köszönhető létrejöttét.

A természettudományos dalözön után a magyar nyelvi és irodalmi munkaközösség szerény és szemérmes himnusza hangzott fel — a Fonográf együttes lemezéről. Ez a zene előzte meg Nagy Ilona II. E osztályos tanuló színre lépését; ő mondta el (függöny előtt) egykori diákunk, Tóth Irén „Sárospatak” című, komoly hangvételű költeményét...

A vers elhangzása után (a műsor kezdete óta nem először) felment a függöny — látni engedve, hogy az évődő bejelentésnek igaza volt: a mindig egyhangú tanári kar vegyes kart alakított. Már a vegyes kar műsorának a közlése is élénk érdeklődést keltett. Hát még a kórustagok viselkedése! Az zajos tetzésnyilvánítást váltott ki...

Tanárnőink matrózbúzt, sötét szoknyát, kék-fehér csíkos térdzoknit viselve léptek fel; úgy néztek ki, mint megannyi bájosan viruló diáklány. Mögöttük „húzódtak meg” a tanári kar válogatott „trubadúrjai”; ők olyanok voltak, mint megannyi megilletődött kisfiú...

Persze az énekléshez mindnyájan értettek. Mikor dr. Takács Andrásné (Kati néni) „beintett”, úgy szólaltatták meg a kórusműveket, hogy a profik is megirigyelhették volna... A tapsvihart alig lehetett lecsendesíteni.

A műsorba bekapcsolódtak a királyhelmei testvérgimnázium tehetséges képviselői is. A diákok mutató és prózamonddal, ének- és zongoraszámmal, pantomimmal szerepeltek. Kísérő tanárunk, Rácz Gusztáv stílusosan — kulacsal a kezében — dévaj humorral, a közönség szívébe férkőzve adta elő Csokonai „Szerelmedal a csikóbőrös kulacshoz” c. versét.

A „Játszunk együtt!” gondolatának Tóth Tibor tanár urat is sikerült megnyerni. Mint áldozatkész, hozzáértő biológus, jobb ügyhöz méltó buzgalommal mondta el Sárosi tanár úr alkalmi requiemjét — egy mantis religiosaért. A szellemes „mű” tolmácsolása nagy sikert aratott...

Hajdú István tanár úr ugyancsak „benne volt” a játékban. Szinte egy népművészre emlékeztetett, mikor citerázott és énekelt. Jó „bemondásai”, szép nótái meghitt hangulatot

teremtettek a nézőtérén. A hallgatóság legszívesebben vele dalolt volna...

A citeraszó után a II. B-s Bodnár Zoltán Vörösmarty „Vén cigányá”-val tűnt fel; mély átéléssel szavalta. A rapszodikus költemény teljes érzelmi-gondolati skálájával tisztában volt... A közönség kellően méltányolta „előadói” teljesítményét.

A „Vén cigány” nyomában Mozart „Varázsfuvola”-jából Sarastro bukant fel. Mindenki meglepetésére: a jelmez főpap áriáját Sípos István tanár úr énekelte. Érces, zengő basszusa — fiának, a III. F-es Sípos Istvánnak a zongorakíséretével — jól érvényesült a díszteremben.

Az énekszó alig szállt el, máris páros táncot roptak a színpadon. Percekig a II. F osztályos Ferencz István és Majtényi Andrea összehangolt lépéseiben, ruganyos mozgásában gyönyörködött a hálás nézősereg...

Utánuk egy újabb kettősre került sor: Pozsa József biológus szakfelügyelő, sátoraljaújhelyi középiskolai tanár és hozzánk járó leánya, a II. A-s Ágnes lépett fel „A csavargó dalá”-val. Ötletesen megválasztott és kivitelezett énekes-táncos produkciójuk osztatlan sikert aratott...

Az est fénypontjaként a tanárnőinkből alakult Óbodrog táncegyüttes bemutatkozását könyveltük el. Kiderült, hogy a „gyengébb nem” tagjai nemcsak énekelni, de táncolni is tudnak, ha biztosítva van a talp-alávaló. Most pedig biztosítva volt: a tantestület férfikara (Hajdú István citera- és Vörös József köcsögdudakíséretével) szolgáltatta a „népzénet”.

Tanárnőink — mint afféle helyre menyecskék — fehér pruszlikban, piros szoknyában és piros csizmában a szó szoros értelmében belibentek a színpadra. Könnyed táncuk magával ragadta a nézőket. Alig akartunk hinni a szemünknek, hogy tanárnőink milyen természetesen lejtik az ún. rida-lépést! S ki tudja hányszor tapsoltuk volna vissza őket, ha nem sürges az idő?!

Részt vett a műsorban Katona Ferenc és Zambon László tanár úr is; hetykén, szilaj hangon, népi „szerelésben” danáztak. „A bolond kend, sóger” című énekszámuk igen

együttérző fogadtatásra talált; főleg ízes szövegmondásuk keltett feltűnést.

Szereplésük közben az a benyomásunk támadt, hogy ha pl. Zambon tanár úr a kollégiumban fehér munkaköpenyét a műsorbeli öltözékkel cserélné fel, puszta, azaz betyáros megjelenésével is lenyűgöző hatást tenne a gyengébb idegzetű kossuthosokra.

Visszatérve a műsorra: tanári karunk tagjai példásan kitettek magukért, de mi, fiatalok is helytálltunk a porondon. A diáklányok — Bodnár Erzsébet (III. F), Csengeri Mária (I. C), Dorsánszki Ágnes (III. E), Fábíán Edit (I. E), Kandrács Erzsébet (IV. F), Majtényi Andrea (II. F), Mohácsik Ildikó (III. F), Mór Erzsébet (III. E), Nagy Ilona (II. E), Oláh Erika (II. E), Pogácsás Katalin (III. E), Sápi Erika (III. A) és Varga Valéria (III. A) — megmutatták, hogy ők is szeretik és tudják a néptáncot, akárcsak tanárnőik.

A trió — mely Geri Ilonából (I. F), Kocsis Erikából (III. E) és Deák Lászlóból (IV. F) tevődött össze — igazolta, hogy az éneklés nekik is megy. A II. D-s Kormos Györgyi és Mátyás György sem hagyta magát: pol-beat számaikkal elnyerték a részvevők rokonszenvét. Az I. A-sok is „beszálltak” a közös szórakozásba: oroszul énekeltek, és lelkesen táncoltak...

A „Játsszunk együtt!” utolsó perceit Kádas Sándor igazgató úr esti tanmeséje tette családiassá. Ahogy őt hallgattuk, a diákok által nagyon is respektált „diri” Rémusz bácsi szerepében teljesen ártalmatlannak tűnt... A mese végeztével csipőssé változott a hangulat: igazgatóhelyettesünk, Derda István és Hajdú István tanár úr szípkázóan szellemes híradó-egyveleget adott elő — tv-s modorban...

A műsor után felejthetetlen élményekkel eltelve vonultunk le a díszteremből. Készülődünk a bálba... De magunkkal vittük — és azóta is magunkban hordozzuk — a rendezvény szép emlékét.

Egyöntetű a vélemény: ezt a rendezvényt érdemes volt megcsinálni. Tanárainkat új oldalukról ismertük meg; a becslésünk csak fokozódott irántuk. Öröm volt látni, hogy min-

ket egészséges kedélyű, kiegyensúlyozott, derűs természetű, a szaktárgyaikon kívül sok mindenhez értő emberek kívánunk. És talán tanáraink észrevették: nekünk is jólesett, hogy méltányolják igyekezetünket...

Úgy gondoljuk: a szocialista tanár-diák kapcsolatoknak nem ártott az imént tárgyalt kezdeményezés. Ellenkezőleg: a „Játsszunk együtt!” a korszerű tanár-diák viszony térhódításának biztos jele.

Az az érzésünk, hogy tanáraink szűrőpróbának szánt kánonja: „Úgy tetszik, hogy jó helyen vagyunk itt” — a műsor folyamán kellő visszaigazolást kapott. Oktatóink-nevelőink nemcsak a munka-, hanem a szórakozási alkalmakkor is jó helyen vannak köztünk...

Mi mindig szívesen látjuk tanárainkat, akik időt és fáradságot nem kímélve segítettek a program kivitelezésében. Elismeréssel adózunk Sípos István tanár úrnak a „Ki mit tud?” szöveg- és forgatókönyvének elkészítéséért. — Hálásak vagyunk Balogh Ferencné és Dr. Takács Andrásné tanárnőnek a diák szereplőkkel való foglalkozásért. — Köszönetet mondunk Bódi Géza igazgatóhelyettes úrnak — és vele együtt Bodnár Zoltán iskolatársunknak — a műsor készsége és leleményes konferálásáért.

Gratulálunk a „Játsszunk együtt!” tanár és diák szereplőinek!

Pohánka Enikő IV. B

KÉMIAI TANULSÁG

**A mindennapok vegykonyhája
különbéle emberek oldatát
akarja elkülöníteni.**

**A szétválasztást ülepítéssel végzi.
Szükségszerűen mi maradunk**

alul.

Veres Andrea IV. B

Oroszlánkörmök

ELREPÜLT

Vállamon a bánat
sötét madara ült,
csőrével vájta szívemet,
s karma
eleven húsomba merült.

Szóltál neki,
és rögtön elrepült.

Csak egyetlen
mosolyodba került.

Kecskeméti Ágota IV. B

KÉTSÉG

Pókháló-ablakon át
néztem a világba
s csak indázó hazugságot
láttam
S most titokzatosan rám hajol
ködön át a sejtelem
nehéz önmagunkhoz

megérkezni
hidat verni a sivatag fölé
hogy a lábnymok

a homokban
eltűnjenek

Keresztényi Ildikó IV. B

SEMMI ÉS VALAMI = MINDEN

Tejüvegre tapadt lelked
a torkodban kolotált
mégsem hagyta vedreg

Álmatlan remegésteket
adtátok össze
s végül reggel rátok nézett
a kifacsart nagy Szerencse

Keresztényi Ildikó IV. B

KÖSZÖNÖM AZ ESTÉNEK

Végtelen nyugalmat
áraszt
az esti utca
csendes magánya.

Lépteim kopognak
az aszfalton,
s a lány szellő
belekap

kigombolt kabátomba
az egyik sarkon.

A lámpák a fák között
mint sejtelmes UFO-k
szórják a fényt
a nedves járdára,
s beüzüstözik utam,
a magányosat.

Ez az este varázsa.

Ereimben a nyugalmat
vérem szelíd lüktetése
szétárasztja.

Most boldog,
gondtalan és bizakodó
vagyok,
s megköszönöm,
amit ez az este
nekem adott.

Kecskeméti Ágota IV. B

VISSZAFELE

Mi maradt az enyém?
Hangod a zakatoló vonat ritmusában?
Vagy szemed az elsuhanó városok
fényjátékában?
Vagy kezed melege és testi valóságod
a gondolatok kuszaságában?
Vagy csak egyszerűen egy kesernyés
integetés lelassított fázisa
egy homályos ablak mögött?

Veres Andrea IV. B

SZÓ ÉS KÉP

Mentünk a télben.
A Szó adott volt: miért?
A kép: te, én és a tér.
Most elmúlt egy év.
Újra mondom a Szót — varázsigeként.
A Szót hallom, de nincs itt a kép.
MIÉRT?

Veres Andrea IV. B

Disputa

TULAJDONOS KERESTETIK!

Elhagyott és megtalált ingóságok

Az olvasó első látásra bizonyára elcsodálkozik ezen a címen; feltehetően vegyes érzések fogják el. Hirtelenjében nem

tudja eldönteni: az ilyen felszólitó mondatot örömmel vagy bosszankodással illik-e fogadni? Én úgy vélem: a kétféle rea-

gálás egyaránt indokolt. Tudni illik: öröm az, hogy bőven vannak köztünk olyanok, akik nem felejtik maguknál mások elha-

gyott ingóságait. Öröm az, hogy a talált tárgyak nem a „szerencsések” gyarapodási forrásai. Öröm az, hogy a „telés” után — az esetek jelentős részében — sok minden visszakerül az eredeti tulajdonoshoz... Ha nem így volna, valószínűleg a címet is konkrétan kellene fogalmazni.

(Mondjuk: ez vagy az a dolog kerestetik!) De azért a bosszankodástól nem kímélhetjük meg magunkat... Ugyanis szép számmal vannak nálunk olyan lányok és fiúk, akik nem vigyáznak ingóságaikra: kisebb-nagyobb értékű használati tárgyakat, ruhadarabokat, ékszereket hagynak sorsukra. Könnyelműen és felelőtlenül vesztik el holmijukat. Gondatlan és hanyag gazdái tulajdon javaiknak... Pedig ha belegondolok, hogy a szülők mennyit dolgoznak azért, hogy nekünk mindent megadjanak — az ilyen iskolatársaim helyett is lelkifurdalást érzek. Leginkább azért, mert tudom: nem ritka az olyan „károsult”, aki annyi fáradságot sem vesz magának, hogy keresse azt, amit elhagyott. Mi több: akad olyan eset is, hogy pl. az iskolarádió közlése a talált és igazolt tulajdonosuk által a gondnoki hivatalban átvehető tárgyak jegyzékét, de senki sem jelentkezik értük.

Ugye, furcsa? De mindaz, amit leírtam, igaz!

Az elhagyott ingóságok fő lelőhelyei a tornatermek és a tantermek. Olykor azonban az iskolaudvarról is felkerül egy s más az igazgatói irodába — a becsületes megtalálók jóvoltából (pl. gyűrű, nyaklánc, pénztárca).

A fő lelőhelyekről általában tolltartókat, körzőkészleteket, ceruzákat szoktak „leadni”. Persze a takarítónők emlékezete őrzi, hogy „begyűjtöttek” már ruhásműket is: becsomagolt szoknyákat és blúzokat, zakókat és nagykabátokat, pulóvereket és túristafelszereléseket is... Az viszont szinte mindennapos, hogy a becsületes megtalálók sapkákat, sálakat, kendőket, kesztyűket és esernyőket szolgáltatnak be; sőt — egyre növekvő mértékben — tornaszakókat is...

Ez a fajta „beszolgáltatás” helyes dolog; arra vall, hogy bízhatunk a tiszta kezű és lelkiismeretű fiatalok és felnőttek jóindulatában. Ellenben az, hogy az ingóságok elhagyásának „irányzata” nem nagyon csökken, rossz jel.

Fejlődésnek ezen a téren az számítana, ha sem az elhagyott javak nem keresnék gazdájukat, sem a tulajdonosok nem keres-

nék ingóságaikat; vagyis mindenki vigyázna a holmijára.

Ehhez nem kellene sokat, csak előnyünkre változni. Szabjunk más rendet dolgainknak! Legyünk egy kicsit körültekintőbbek, éberebbek! Igyekezzünk önmagunkban leküzdeni a feledékenységre és a szórakozottságra való hajlamot! Próbáljunk megbecsülni mindent, ami személyi tulajdonunkban van!

Ha erre továbbra sem mutatnánk megfelelő készséget, akkor elevenítsünk fel egy régi gyakorlatot: jöjjön az elhagyott és gazdátlan javak árverése! (Megjegyzem: néhány évvel ezelőtt az olyan tárgyakból, amelyekért év végéig — többszöri sürgetésre — sem jelentkeztek a tulajdonosok, ősszel az iskolai KISZ-szervezet nyilvános árverést tartott.) Mostanra ez a gyakorlat „kiment a divatból”; de nem kár-e érte?

Az árverés módot adott arra, hogy azok, akik év közben semmiféle felszólításra nem reagáltak, legalább az utolsó pillanatban jó „vásárt” csináljanak... Mint annak idején Kövi Sándor professzor, aki — A pataki diákvilág anekdotakincse szerint — kétszer vette meg a saját szójét.

Tóth Erzsébet II. C

Visszapillantó tükör

Gyöngyösi István, az elfelejtett barokk poéta

(Meditáció a költő születésének 350. évfordulóján)

A XX. században élünk, 1979-et írunk. E rohanó század bőséges információáradatában gyakran megfélemezünk a letűnt korok számottevő egyéniségeiről.

Sajnos, erre a sorsra jutott a volt pataki diák, Gyöngyösi István is. Lexikonjaink többnyire meglegszenek a költő bizonytalan életrajzi adatainak közlésével,

műveinek felsorolásával. Irodalmi olvasókönyvem — a barokk korról foglalkozó részben — csak Zrínyi Miklósról nyújt tájékoztatást, Gyöngyösi neve elő sem fordul benne. Pedig a XVII-XVIII. századi versbarátok annak idején az igen népszerű poéta munkáit valósággal elkapkodták...

Ezek után bárki felteheti a kérdést: hogy lehet az, hogy az egykor annyi elismerésben részesített költőről a mi korosztályunk alig sejt valamit? Gyanítom, hogy ennek két fő oka van. Az egyik: Gyöngyösi alkotásait több mint másfél évszázad óta Zrínyi művészetével állítja párhuzamba

az irodalomtörténet, bár az udvari lantos és a nemzet szószólója nem tartozik egy „súlycsoportba”. A másik ok: Gyöngyösi csak nehezen, olykor egyáltalán nem tudott felülemelkedni a kényszerű kompromisszumokon és a köznemesi előítéleteken...

Ilyen okok miatt azonban kár volna őt a kelletténél jobban elmarasztalni. Kár volna azt hinni, hogy megméretett és mindenestül könnyűnek találtatott. Kár volna elvitatni tisztaságát a magyar irodalomban...

Gyöngyösi István 1629-ben született a Felvidéken, valószínűleg Ungváron. Egy református földbirtokosnak, nemes Gyöngyösi Jánosnak a hajlékában látta meg a napvilágot. Az apa jogvégzett ember volt, s elhatározta, hogy — a kellő időben — az újszülöttet is taníttatni fogja.

A fiú nevét 1637-ben írták be a „Catalogus nobilium studentium Collegii Sárospatakiensis”-be. Ezután a Gyöngyösi-gyerek nálunk ismerkedett meg a klasszikus latin költészettel; itt kezdte fordítani Ovidius, Vergilius műveit.

1663-ban Wesselényi Ferenc nádor és Széchy Mária szolgálatába állt mint belső „komornyik”, azaz titkár. A nádor szívesen támogatta az ifjú költőt, aki 1664-ben megírta első nagy művét, a „Márssal társalkodó murányi Vénusz”-t. Az eredetileg királyhű, majd a Habsburgokkal szembeforduló Wesselényi politikai irányvonalát tette magáévá Gyöngyösi következő művében, az 1660-as évek második felében írott „Porából megéledett Phoenix, avagy Kemény János emlékezeté”-ben. A Wesselényi-összeesküvés leleplezésekor a szerző katolizált, hogy megnyerje

Szelepcsényi primás kegyeit, és így elkerülje a börtönt.

Az 1670-es évek elején Andrassy Miklós gömöri főispánhoz „szegődött”, s minthogy 1668 óta özvegyen élt, feleségül vette Görgei Juditot. Jogtudományi jártassága, ügybuzgalma ekkor már országszerte ismertté tette a nevét; nagy urak keresett ügyvédje lett. Ezekben az időkben készítette „Kesergő Nympha” című allegorikus költeményét.

1683-ban — megyéje képviselőjében — a Thököly Imre által összehívott felvidéki országgyűlésre is elment, bemutatva a kuruc fejedelem házasságát ünneplő epithalamiumát.

1685-ben az Andrassyaktól kapott krasznahorkaváraljai házába költözött; itt élte le élete hátralevő részét. (Eközben nem vesztette el Koháry István pártfogását sem!) Hat évvel később meghalt a második felesége is. A lesújtott és a hivatali munkába belefáradt Gyöngyösi a költészetben keresett vigaszt: átdolgozta és sajtó alá rendezte több korábbi alkotását. Koháry előtt a „Rózsakoszorú”-val (1690) és a „Csalárd Cupidó”-val (1695) tisztelgett. Andrassy Péternek pedig utolsó művét, a „Charidiá”-t (1700) ajánlotta szíves figyelmébe.

A költő 1704-ben halt meg. A rozsnyói katolikus plébánia ma is meglevő halotti anyakönyvében ez áll: „1704. 24. Julii Dnus Steph. Gyöngyösi vicecomes annorum 75.”

A Gyöngyösi István jelentősége körüli vita a múlt század óta nyugvópontra jutott. Nem volt Zrínyi formátumú költő, de működése kitörölhetetlen nyomokat hagyott a magyar költészetben. Nem volt eszmeileg fejlett és

politikailag képzett ember, de török és német között őrlődő hazáját szívből szerette:

**„Veszni tért kis hazánk,
forgasz mely sok kockán,**

**Hány felé vetett már az
szerencse sarkán!**

**Hol egy ellenségnek, hol
másnak vagy markán,**

**Régi szép épséged mely miatt
áll csonkán.”**

Gyöngyösit egykor túlértékelték; ez kétségtelen. Ma viszont mintha lebecsülnék; ez érződik a köztudatban. Tehát tárgyilagosan meg kell állapítanunk: tehetséges és művelt költő volt. Könnyen, de a barokk cikornyákba néha beleveszve írt. Jó érzéke volt az élet különböző jelenségeinek a megfigyeléséhez és ábrázolásához. Otthonosan mozgott a görög-római mitológiában. Értett az ellentétes lelkiállapotok rajzához. Termékeny képzelőerővel rendelkezett. Csak a kisszerű témák — házassági történetek, a patrónusok hiúságra apelláló kitalálások — nem voltak méltóak hozzá. Ezért amit költőileg produkált, az nem egészében, csak részleteiben emelkedett az eposzi igényű krónikásénekek színvonala fölé... Mégis: tagadhatatlan, hogy Gyöngyösi gördülékeny verselése és a műveiben érvényesülő szerkesztési mód szinte Arany János fellépéséig befolyásolta a magyar elbeszélő költészetet.

Ezért — a szerző gyarlóságait elhomályosító érdemeket figyelembe véve — úgy érzem: jól tettem, hogy születése 350. évfordulóján segítettem feleleveníteni, a múltból a jövőbe átmenteni és megőrizni Gyöngyösi István emlékét.

Tribün

PINCZÉS ISTVÁN műfordításai*

Marie J. Ewen: Kossuth, te bátor, üdv neked!

(Welcome Brave Kossuth)

Bátrak barátja, hon szerelmese,
Kinek ősi földjét el kellett hagynia,
Ki habokon át érkezett ide,
Hajlékot büszkén nyújt Britannial
Ha egyszer nemzedet a porba hull,
Feledve szent önzetlenségedet,
A dicsfény, mely övez, sosem fakul.
Kossuth, te bátrak bátra, üdv neked!

Fojtaná zsarnok a szabadok nyakát,
Testvéridet sír fedné, törné lánc;
A te rajongva tisztelt szent hazád
Földjén gyávát, szolgát akkor se látsz.
Török a rabigát majd szerteszt,
S minden nép fölött ragyog nemzedet;
Tiéd a tenni tudó szív, a kéz;
Kossuth, te bátrak bátra, üdv neked!

Matthew Arnold: Szonett a magyar nemzethez

(Sonett to the Hungarian Nation)

Nem, nem a vérbe fult Spanyolország,
Sem a világ kincsét partjaira
Halomba hordó gazdag Anglia,
Nem is a bomlott agyú franciák,
Uvöltözésük bár az eget veri,
Nem Amerika, a közönséges,
És nem a szószátyár, buta német,
Nem ők a hősiesség reményei.
Talpra, magyar! Világot védeni!
Láncát más nép hiába tépte le;
Még újra dobbanhat a mindenség szíve!
Göröggént — szárazföldön küzdeni!
Szentté lettek Szalámisz bércsei,
S az Armadát vad tenger nyelte bel

*A műfordító 1971-ben érettségizett iskolánk IV. B osztályában. Már akkor is nagy reményekre jogosító irodalmi felkészültsége volt; első publikációi az újdonsült Sárospataki Krónikában jelentek meg. — Miután a KLTE magyar-angol szakára felvették, néhány éven belül ott is kitűnt; sokoldalú munkásságot fejtett ki. Vers- és próza fordításai jelentek meg pl. a Nagyvilágban: pantomimcsoportot is szervezett, amellyel az MTV 1977-es „Ki mit tud?”-ján az „5 perc színjátás” kategóriában győzött.

1977-ben fejezte be egyetemi tanulmányait. Utána tanárként helyezkedett el; de a színház magához vonzotta. — Jelenleg a debreceni Csokonai Színház segédrendezője és koreográfusa. — Pinczés István, a tehetséges pataki öregdiák itt közölt két műfordítását lapunk számára készítette.

Holmi

— 1979 januárjában a Szovjetunió kárpátaljai területén fekvő Nagyberreg magyar és ukrán nyelvű középiskolájából levél érkezett gimnáziumunkba. A levélben a középiskola azt indítványozta, „*hogy a népek barátságá jegyében teremtsünk kapcsolatot!*” a két oktatási intézmény tantestülete és tanulóifjúsága között. A kapcsolatfelvétel érdekében gimnáziumunk igazgatósága megtette a szükséges lépéseket.

— A mezőkövesdi I. László Gimnázium 14 BAbZ megyei középiskola „ifjúsági válogatottját” fogadta az 1979. január 27-28-án tartott matematikaversenyen. Ezen bennünket egy 6 fős csapat képviselt. Jól szereplő „válogatottunk” (most éppúgy, mint tavaly) az iskolák közötti versenyben a 2. helyre került. — A csapat tagjainak rangsorát az írásbeli és a szóbeli teljesítmények értékelése alapján állapították meg. Az I. F-es Mogyorósy Csaba a 6., a II. F-es Kiss Gábor az 1., a III. F-es Kerékgyártó Sándor a 2., Kószegi Zsolt a 6., a IV. F-es Mogyorósy Zsolt a 4. helyen végzett.

A matematikaverseny legjobb eredményt elért pataki részvevőjének, Kiss Gábor II. F osztályos tanulóknak ezúton is gratulálunk!

— 1979. március 9-én iskolánk három meghívott tanulója részt vett a királyhelmei testvérgimnázium vers- és prózamondó versenyén. A 20 fős „mezőnyben” a mieink szépen szerepeltek: Andrik Mária (II. B) versmondásban, Kecskeméti Ágota (IV. B) prózamondásban ért el 2. helyezést.

— A X. Országos Diáknapok BAbZ megyei művészeti bemutatóira 1979. március 9-10-11-én került sor Miskolcon. Ezekben a bemutatókon magas színvonalú minősítő verseny zajlott le; de iskolánk tanulói több művészeti ágban „kitettek magukért.”

Berecz Andrea (III. B) kifinomult versmondásáért, a fuvós trió (Nagy

Tünde; Kiss József IV. F; Sárosi István, III. F) csiszolt előadásmódjáért, Kiss József (IV. F) fejlett oboajátékaért arany fokozatot kapott.

A bíráló bizottság a II. B-s Bélyeki Andreát (műdal) és zongorakísérőjét, Dulay Nórát, a III. E-s Kocsis Erikát (népdal), a IV. B-s Pálmai Zsuzsát (pol-beat), a vokális tercettet (Deák László, IV. F; Geri Ilona, I. F; Kocsis Erika, III. E), a citerazenekart (Deák László, IV. F; Plopp István István, I. F; Reszegi László, IV. F; Valovics Csaba, I. D), a dr. Takács Andrásné vezette kórust és a Pécsváradi Botond vezette néptáncsoportot ezüst fokozattal jutalmazta.

Enek-zenei kategóriában siker kísérte az I. F-s Geri Ilona (népdal), a II. D-s Koromos Györgyi — Mátyás György kettős (pol-beat), a II. A-s Pozsa Ágnes (pol-beat) és az I. B-s Szabó Olimpia (zongora) szereplését is. Mindnyájan bronz fokozatot értek el.

Sárospataki Krónika

A sárospataki Rákóczi Gimnázium KISZ-szervezetének lapja

A kiadásért felelős: Kádás Sándor igazgató

Felelős szerkesztő: Dobay Béla gimnáziumi tanár

Diákszerkesztők: Butella Marianna, Domonkos István, Máté Magdolna, Pohánka Enikő és Tesmagi Mária

Eng. sz.: III/ISK/39/BO/1976 Borsodi Nyomda sárospataki telepe 79-9299 500 F. v.: Lesó Lajos